

E-DÖNÜŞÜM SÜRECİNDE ÜNİVERSİTELERİMİZ

Cem S. SÜTÇÜ*
Erhan AKYAZI**

Abstract

In this paper, the websites of the state and the foundation universities in Turkey are examine by evaluating their contents based on certain criteria. Our aim in doing this is to find an optimal model for creating a common platform among universities and to develop a structured base to share information via these websites. In the first part of the paper, websites of the universities are examined. In the second part, we propose a model approach which will help in reaching and sharing information.

Key words: Website, universities in Turkey.

Giriş

Avrupa Topluluğu, Bilgi Toplumu olma kriterlerini belirlemiş ve aday ülkelerin kendi durumlarını belirleyip, eğer eksiklikleri varsa bunları düzeltmeleri için çeşitli çalışmalar yapmalarını teşvik etmiştir. Bu çerçevede, E-Avrupa+ Eylem Planı ile bilişim toplumu oluşturulması yönünde yapılacak çalışmaların kapsamı ve hedefler önemli ölçüde belirlenmiştir. Aday ülkelerin de bu kapsam dahilinde yapacakları çalışmaların Avrupa Topluluğu'na katılım sürecinde önemli bir adım olacağı bir gerçektir.

E-Avrupa+ 2003 Programı ve E-Avrupa+ Eylem Planı

11-12 Mayıs 2000 tarihlerinde Varşova'da yapılan Avrupa Bakanlar Konferansı'nda, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri, 15 AB (Avrupa Birliği) ülkesi tarafından 23-24 Mart 2000'de Lizbon Zirvesi'nde ortaya ko-nan E-Avrupa'nın şu stratejik hedeflerini benimsemiştir: *Her yurttaşı, her kamu kurumunu, her*

evi, her okulu ve her işyerini çevrimiçi ortamda buluşturmak. Bilgisayar okur-yazarlığına sahip bir Avrupa yaratmak. Bu çerçevede sosyal katılımı artıran ve tüm AB yurttaşlarını bütünleştiren bir süreci yaratmak. E-Avrupa gibi, E-Avrupa+ Eylem Planı da, aday ülkelerin ekonomilerinin bilişim çağına göre düzenlenmesini, bilişim toplumuna geçişin hızlandırılmasını ve genel olarak da e-yönetişim çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirerek AB standartlarına ulaşılmasını amaçlamakta, bu yönde aday ülkelerin özel durumlarını göz önüne alan projeler sunmaktadır. Sadece aday ülkeler arasında değil, AB üyesi ülkelerle de bilgi paylaşımını ve karşılaştırma yapmayı sağlamak için, söz konusu eylemler E-Avrupa'da tanımlanmış üç ana amaç etrafında toplanmış; ilerlemenin izlenmesi ve değerlendirilmesi için 15 AB Ülkesi tarafından seçilen göstergeler değiştirilmeden kabul edilmiştir

* Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Bilişim Anabilim Dalı.

** Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Basın Yayın Teknikleri Anabilim Dalı.

NO	HEDEFLER VE GÖSTERGELER
A	Bilişim toplumunun temel yapı taşlarını oluşturmak
1	Sabit telefon hizmetine sahip hane yüzdesi
2	İnternet erişimi sağlayabilecek herhangi bir iletişim biçimine sahip hane yüzdesi
3	Bağlantı ücretleri
4	Numara taşınabilirliği, lisans anlaşması vb. gibi konuların listesi
5	Bilişim toplumu ile en çok ilgili olan müktesebat kanunlarının belirlenmesi
B	Daha ucuz, daha hızlı ve daha güvenli İnternet
6	Düzenli olarak İnternet kullananların nüfus içindeki yüzdesi
7	Evde İnternet erişimine sahip hane halkı yüzdesi
8	İnternet erişim ücretleri
9	Ulusal araştırma ve eğitim ağları içinde bağlantıların hızı
10	Bir milyon kişi başına düşen güvenli sunucu sayısı
11	İnternet kullanan nüfus içinde güvenlik problemleri yaşamış olanların yüzdesi
C	İnsanlara ve becerilere yatırım
12	İlköğretimde her 100 öğrenciye düşen bilgisayar sayısı
13	İlköğretimde her 100 öğrenciye düşen İnternete bağlı bilgisayar sayısı
14	İlköğretimde her 100 öğrenciye düşen yüksek hızda İnternete bağlı bilgisayar sayısı
15	Bilgisayar harici öğretimde düzenli olarak İnternet kullanan öğretmen yüzdesi
16	İş gücünde en temel BT eğitimi görmüş olanların yüzdesi
17	BT ile ilgili üçüncü düzey eğitim kurumlarının ve mezunlarının sayısı
18	Uzaktan çalışan işgücü yüzdesi
19	Her 1000 kişi başına düşen kamu İnternet noktası sayısı
20	WAI erişilebilirlik kılavuzlarına A seviyesinde uyan kamu web sayfası yüzdesi
D	İnternet kullanımını özendirme
21	İnternet üzerinden alım satım yapan şirketlerin yüzdesi
22	Çevrimiçi kullanılabilen temel kamu hizmetleri yüzdesi
23	Form doldurmak için devletin çevrimiçi hizmetlerinin yurttaşlarca kullanımı
24	Çevrimiçi gerçekleştirilebilen kamu alımlarının yüzdesi
25	İnternet erişimine sahip sağlık uzmanı yüzdesi
26	Sağlık uzmanlarınca farklı kategorilerde web içeriği kullanımı
27	Ulusal düzeyde en çok ziyaret edilen ilk 50 sitede AB web sayfalarının yüzdesi
28	Bilişim altyapısı kurulmuş otoyolların toplam otoyol ağına yüzdesi
29	Avrupa Çevre Ajansı (EEA) çalışma programının gerçekleştirilme derecesi
30	EEA'nın gereksinimlerine uygun olarak çevreyle ilgili toplanan verinin tamlık derecesi
31	Avrupa Çevre Bilgi ve Gözlem Ağı'na (EIONET) bağlı kurum sayısı

Kaynak: E-Avrupa+ Eylem Planı, 2002

Tablo 1. E-Avrupa+ Bilişim Altyapısı Temel Göstergeleri

Ancak, aday ülkeler, söz konusu eylemlerden tam fayda sağlanabilmesi için, bilişim toplumuyla ilgili alanlarda topluluk mütebessatının etkin bir biçimde uygulanması ve işleyişinde hızlanma kaydedilmesi gerektiğinin farkındadır. Bu durum, daha önce E-Avrupa'da yer almayan "bilişim toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarına yardımcı olma" adı altında yeni bir hedefin eklenmesine yol açmıştır. Bu yeni

hedefin yanı sıra E-Avrupa 2002 eylem planında belirtilen, ucuz, hızlı ve güvenli İnternet, insanlara ve becerilere yatırım yapmak, İnternet kullanımını özendirmek E-Avrupa+2003 Eylem Planı'na aynen alınmıştır. Türkiye'de, devletin ve özel sektörün Bilişim Sektörüne bakış açılarını belirlemeye ve Bilişim Toplumu oluşturmaya yönelik koordinasyonlu çalışmalar yapılması için bir takım düzenlemeler de yapılmaktadır.

Kategori No	Kriter No	Mevcudiyet Kriteri
1	1	Üniversiteyi Tanıtıcı Bilgiler
1	2	Üniversite ve Bağlı Kurumların İletişim Bilgileri
2	3	Üniversitenin Akademik Birimlerini Tanıtıcı Bilgiler
3	4	Üniversitenin İdari Birimlerini Tanıtıcı Bilgiler
4	5	Katalog Tarama
4	6	Çevrimiçi Veritabanları
5	7	Webmail Hizmeti
5	8	Web Sitesinde Arama
5	9	Diğer Web Sitelerine Bağlantılar
6	10	Etkileşimli Öğrenci İşleri / Not İşleri Hizmetleri
7	11	Üniversite ile İlgili Duyurular
8	12	Çokluortam Hizmetleri (Elektronik Gazete, Dergi, Radyo TV, Ders)
9	13	İngilizce Versiyonu

Tablo 2. Üniversite Web Siteleri Mevcudiyet Kriterleri

Kategori No	Karşılaştırma Kategoriler
1	Üniversite ile ilgili Genel Bilgiler
2	Akademik Birimlerle ilgili Bilgiler
3	İdari Birimlerle ilgili Bilgiler
4	Kütüphane Hizmetleri
5	Web Erişim Hizmetleri
6	Etkileşimli Öğrenci İşleri / Not İşleri Hizmetleri
7	Üniversite ile İlgili Duyurular
8	Çokluortam Hizmetleri (Elektronik Gazete, Dergi, Radyo TV, Ders)
9	İngilizce versiyonu

Tablo 3. Üniversite Web Siteleri Karşılaştırma Kategorileri

Üniversite Web Sitelerini Karşılaştırma Kriterleri

Yukarıda belirtilen 31 kritere bağlı kalarak üniversitelerimizin web hizmetleri konusunda ne durumda olduklarını incelediğimiz bu çalışmada, değerlendirmenin sağlıklı yapılabilmesi açısından kamu ve vakıf üniversiteleri bazında İnternet üzerinden sunulan hizmetlerin düzeyini değerlendirmek amacıyla 13 kriter belirledik. Bu kriterler üniversitenin ne tür hizmetleri ve hangi düzeylerde verdiklerini tespit etmeye yönelik olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki tüm kamu ve vakıf üniversitelerinin web siteleri aşağıda belirtilen kategorilere göre incelenmiş ve genel durumu yansıtacak bir tablo ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu kategoriler bazında aşağıdaki kriterler belirlenmiş ve üniversitelerimizin web sayfalarında bu kriterlere uygun yapılanma olup olmadığı araştırılmıştır. Bu kriterleri, E-Avrupa+Bilişim Altyapısı Temel Göstergelerinden biri olan İnternet kullanımını özendirmek hedefi kapsamında üniversitelerimizde yapılan çalışmaları değerlendirmek amacıyla kullanabiliriz. Böylece, standart bir ölçek kullanarak ülkemizin AB ve AB aday ülkelerle karşılaştırılması çalışmalarına bir katkı sağlayabilmiz oluruz.

Modern Sosyolojinin kurucusu sayılan Auguste Comte'un düşünce sisteminin dayandığı üç prensipten biri "insanlık tarihini yönlendiren eksenin esas itibariyle bilgedeki ilerleme olduğu" prensibidir. Bilişim Toplumunu, daha önce görülmemiş bir hızla, "bilginin toplanması, işlenmesi ve dağıtılmasıyla ilgili faaliyetlerin arttığı bir toplumdur. Bir sanayi sonrası toplum iki anlamda bilişim

toplumdur: Birincisi, toplumdaki bütün yeniliklerin kaynağı araştırma ve geliştirme faaliyetleridir. İkincisi, gerek toplam üretim, gerekse istihdam bakımından, ekonominin esas ağırlığını bilgi oluşturur. Üniversitelerin yerine getirmek zorunda olduğu fonksiyonları ise, eğitim ve öğretim, araştırma-geliştirme ve topluma hizmet olarak sayabiliriz.

Üniversitelerin web siteleri ve verdikleri İnternet hizmetleri bu fonksiyonları yerine getirmek için kullandıkları bir araç konumdadır. Bu aracın etkin kullanımı fonksiyonların verimli çalışmasını sağlayacaktır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Bilginin yayılmasının günümüzdeki en etkin aracı olarak gördüğümüz İnternet'in kullanımının üniversitelerimizdeki durumunun incelenmesi için esas aldığımız kriterler bazında yaptığımız çalışmanın sonuçları aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 4. Üniversiteyi Tanıtıcı Bilgiler

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Üniversiteyi Tanıtıcı Bilgiler	Var	53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00 %
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00 %

Bütün üniversitelerimizin web sitelerinde üniversiteyi tanıtıcı bilgileri bulmak mümkündür. Fakat bu bilgiler içerik itibariyle çok çeşitlilik gösterdiği için bir alt sınıflama yapmak verimli bir sonuç vermemektedir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Üniversitenin Akademik Birimlerini Tanıtıcı Bilgiler	Var	53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 5. Üniversitenin Akademik Birimlerini Tanıtıcı Bilgiler

Üniversitede hangi akademik birimlerin olduğu ve bunların faaliyetlerinin neler ve çalışanlarının kimler olduğu ile ilgili bilgiler de bütün üniversitemizin web sayfalarında yer almaktadır. Daha öncede bahsettiğimiz gibi içerik olarak farklılaşmalar olmakla beraber sitede yapılan küçük bir araştırma ile her üniversitenin akademik birimlerini tanıtıcı bilgilere ulaşmak oldukça kolaydır.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Üniversite ve Bağlı Kurumların İletişim Bilgileri	Yok	3	5	8
		5.70%	21.70%	10.50%
	Var	50	18	68
		94.30%	78.30%	89.50%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 6. Üniversite ve Bağlı Kurumların İletişim Bilgileri

Tüm üniversitelerin %10.50'sinde üniversite ve bağlı kurumların iletişim bilgilerinde (adres, telefon, faks, ulaşım krokisi gibi) eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Bu oran özellikle vakıf üniversitelerinde %21.70 ile oldukça yüksek bir düzeydedir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Üniversitenin İdari Birimlerini Tanıtıcı Bilgiler	Yok		3	3
			13.00%	3.90%
	Var	53	20	73
		100.00%	87.00%	96.10%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 7. Üniversitenin İdari Birimlerini Tanıtıcı Bilgiler

Üniversitenin idari birimlerini tanıtıcı bilgilerin vakıf üniversitelerinin web sitelerindeki eksikliği (%13) yine dikkate değer bir konu olmuştur. Bu durum, özellikle tanıtıma rekabet açısından çok fazla ihtiyaç duyan bu üniversitemiz açısından ilginç bir bulgu olmuştur.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Katalog Tarama	Yok	2	5	7
		3.80%	21.70%	9.20%
	Var	51	18	69
		96.20%	78.30%	90.80%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 8. Katalog Tarama

Üniversiteler için kütüphaneler olmazsa olmaz unsurlardır. Türkiye genelinde üniversitelerin %9.20'sinde web sitesi üzerinden katalog tarama yapılamaması Bilişim Toplumunu olma yolunda ilerleyen Türkiye için önemli bir eksikliğe işaret etmektedir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Çevrimiçi Veritabanları	Yok	2	2	4
		3.80%	8.70%	5.30%
	Var	51	21	72
		96.20%	91.30%	94.70%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 9. Çevrimiçi Veritabanları

Kütüphanecilikte kullanılan önemli araçlardan biri olan çevrimiçi veritabanlarının üniversite web sitelerinde kullanımı, katalog tarama aracına göre nispeten daha yüksektir. Fakat bu oranların %100 olmasını beklemek Bilişim Toplumu olmanın bir gereğidir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Webmail Hizmeti	Yok	1	3	4
		1.90%	13.00%	5.30%
	Var	52	20	72
		98.10%	87.00%	94.70%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 10. Webmail Hizmeti

Webmail hizmeti üniversitenin çalışanlarına ve öğrencilerine verdiği e-mail hizmetinin ulaşılabilirliğinin bir göstergesidir. Bilginin yayılmasının hızlandırılması prensibine dayanarak bu oranın da %100 olması beklenirken %94.70'de kaldığı tespit edilmiştir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Web Sitesinde Arama	Yok	7	6	13
		13.20%	26.10%	17.10%
	Var	46	17	63
		86.80%	73.90%	82.90%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 11. Web Sitesinde Arama

Üniversite web sitesini kullanarak başka web sitelerine bağlanabilme imkanlarını değerlendirdiğimiz bu bölümde üniversitelerin %17.10'unda böyle bir özelliğin olmadığı görülmüştür. Araştırma geliştirme çalışmalarının hızlandırılması açısından bu konu oldukça önemlidir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Diğer Web Sitelerine Bağlantılar	Yok	5	6	11
		9.40%	26.10%	14.50%
	Var	48	17	65
		90.60%	73.90%	85.50%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 12. Diğer Web Sitelerine Bağlantılar

Diğer web sitelerine bağlantılar, üniversitelerimizin web sitelerinin %14.50'sinde eksiktir. Halbuki, örneğin, üniversitelerimiz için çok önemli olan AB 6. Çerçeve Planı gibi çalışmalar hakkında bilgi alabilmek için bu tip bilgilerin bulunduğu sitelere bağlantıların olması daha önce de bahsettiğimiz gibi üniversite mensuplarının araştırma geliştirme çalışmalarına hız katabilir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Etkileşimli Öğrenci İşleri / Not İşleri Hizmetleri	Yok	7	9	16
		13.20%	39.10%	21.10%
	Var	46	14	60
		86.80%	60.90%	78.90%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 13. Etkileşimli Öğrenci İşleri /Not İşleri Hizmetleri

Üniversitenin idari yapısıyla da doğrudan ilgili olan, öğrenci bilgilerinin ve notlarının bir veri tabanı ortamına aktarılması olarak ifade edebileceğimiz “öğrenci işleri otomasyonu” olarak başlayıp “Etkileşimli Öğrenci İşleri/Not İşleri Hizmetleri” haline gelen bu çalışmalar, üniversitelerimizin öğrencilerine sundukları hizmetleri ne derece etkinleştirdiğinin bir göstergesidir. Bu tür hizmetleri üniversitelerimizin %78.90’ında bulmamız sevindiricidir.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Üniversite ile İlgili Duyurular	Var	53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 14. Üniversite ile İlgili Duyurular

Üniversite hizmetleri ve üniversitede gerçekleşen olaylarla ilgili duyurular bütün üniversitelerimizin web sayfalarında yayınlanmaktadır.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
Çokluortam Hizmetleri (Elektronik Gazete, Dergi, Radyo TV, Ders)	Yok	19	8	27
		35.80%	34.80%	35.50%
	Var	34	15	49
		64.20%	65.20%	64.50%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 15. Çokluortam Hizmetleri

(Elektronik Gazete, Dergi, Radyo TV, Ders) Çokluortam hizmetleri olarak isimlendirebileceğimiz gazete, dergi, radyo, TV ve ders yayınlarının en az birinin üniversite web sitesi üzerinden yapılabilmesi, üniversitelerimizin %64.50’sinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu oran, üniversitelerin teknik olanakları ile karşılaştırıldığında aslında oldukça düşük kalmakla beraber, bilginin yaygınlaşması ile bilişim toplumu seviyesine ulaşılacağı prensibine bağlı olarak, çok yakın bir gelecekte %100’e ulaşacağını düşünmekteyiz.

		Devlet/Vakıf		Toplam
		Devlet	Vakıf	
İngilizce Versiyonu	Yok	14	2	16
		26.40%	8.70%	21.10%
	Var	39	21	60
		73.60%	91.30%	78.90%
Toplam		53	23	76
		100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 16. İngilizce Versiyonu

Üniversite web sitelerinde, sitenin İngilizce versiyonunun olması dünya üzerindeki diğer üniversitelerden veya eğitim ve araştırma kurumlarında araştırmacıların üniversitelerimiz hakkında bilgi sahibi olmasını kolaylaştıracak evrenselliğe katkıda bulunacaktır. Bu açıdan ele alındığında, üniversitelerimizin %21.10’unda böyle bir özelliğin olmaması bir eksiklik olarak görülebilir

Bu kriterler başka çalışmalar ile birlikte geliştirilebilir ve çeşitlendirilebilir. Daha sonra Avrupa Topluluğu'na aday ülkelerin üniversiteleri ve/veya Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerin üniversiteleri ile karşılaştırma yapabilmek amacıyla baz alınabilir.

Sonuç olarak, belirlenen kriterler, önerdiğimiz üniversite web sitesi modelini ortaya koymaktadır. Bunun, bizim Avrupa topluluğu'na aday ülke olarak üniversitemizde beklediğimiz yapılanmanın önemli bir parçası olduğunu düşünmekteyiz

Kaynakça:

-**Bilgi Toplumuna Doğru**, Türkiye Bilişim Şurası Sonuç Raporu, www.bilisimsurasi.org.tr, T.C. Başbakanlık, Ankara, 2002.

-BORA, Vahit, **E-Avrupa Sürecindeki Bilişim Sistemi Altyapısının İncelenmesi ve Bu Süreçte Aday Ülke Türkiyenin Yeri**, Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. SBE, Bilişim Bilim Dalı, İstanbul, 2003.

-Commission of the European Communities, **eEurope 2005: An information Society for All**, Brüksel, 2002

-DURA, Cihan, Hayriye Atik, **Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2002.